

је неки несретник[b] кога су иначе хвалили, да је човек на свом месту, судом грофовине корнвелске на двадесет и један месец затвора, што је рекао и на неку капију написао неколико речи, које вређају хришћанство. Месец дана после тога, не дозволи олдбејски суд у више прилика двојници људи[c], да буду поротници, и једнога од њих љуто увреди и судија и један правозналац, а зашто? Зато што ти људи исповедише искрено и поштено, да немају никакве вероисповести. Из истог разлога нису били праведни према неком странцу[d] против неког лупежа. Ово одрицање судске помоћи, оснивало се на оном начелу закона, које каже, да се нико не може пустити, да пред судом сведочи који не верује у једнога Бога (доста је ма у кога) и у будући живот, што ће толико рећи, да лица која у то не верују, стоје ван закона и немају права на заштиту суда, тако да ће, не само било какав напад на њих, остати некажњен, ако је учињен у њиховом присуству или присуству њихових једномишљеника; па се неће казнити ни напад на неког другог, ако буде зависно од њиховог сведочења.

Ко дели ово мњење, тај показује да не познаје повеснице (у толико, у колико је доказано, да се већина неверника у једном веку састојала од људи посебног поштења и изврсности) а нико не би целио ово мњење, ко год има појма о томе, колико је било људи, које свет поштује због њихових врлина и великих знања, а овамо је свакоме познато или бар најближим сродницима- да ти људи немају вере.

И ван тога ово правило шкоди само себи и подрива само свој основ, јер, под изговором, да сви који одричу Бога морају бити лажљивци, прима те људе да сведоче, ако су спремни да лажу, а одбија само оне, који ће се радије изложити оговарању и признати ма какву веру, него што ће говорити истину. Ово правило које по својој цени, сао за себе говори да је лудо, може се и даље одржавати у својој снази, само као знак слепо мржње, и као остатак страсти гоњења. А што је најчудније у таквом гоњењу, јесте, да се оно може само онда избећи, ако се може доказати, да га нисмо заслужили. Ово правило и начела подједнако су на срамоту како вернима тако и невернима, јер ако је онај, који не верује у будући живот лажљивац, то они који у то верују не лажу само с тога, што се боје пакла. Нећемо да вређамо оне, који су то правило изумели и који га бране, тиме, што ћемо рећи, да они црпе појам хришћанске врлине, из своје савести.

Све су то у истини само последице и заостатци страсти гоњења и нису толико доказ томе, да се смера гонити, колико су пример онога болесног мишљења, које је тако често у Енглеској, по коме људи радо тврде тако лоше начело и онда, када се и нема зле воље, да се оно заиста и изведе. Стање јавног мишљења, не гарантује нам довољно, да се неће још дубље угнездити навика, на још гори начин законског гоњења, које траје од прилике шездесетину последњих година. У наше доба се, исто толико често мути мирна површност обичаја, тиме, што се чине покушаји, да се давно пронађена зла опет оживе, колико тиме, да се нова добротина уведу. Оно, што се данас раструбљује, да је оживљавање религије, јесте тесногрудих и необразованих људи оживљавање фанатизма, и где год ври у осећању народа онај јаки и неизгладиви квас нетрпељивости , - који није никад ни престао , у средњем сталежу ове земље,- мало фали, па да се људи опет раздраже, на истинско гоњење оних, који у њиховим очима увек заслужују, да се гоне. Велика нам је опомена у овом смислу то, што се умешала страст гоњења, при сепоаском устанку и што се показала као најгора страна, нашег народног значаја. Да пређутимо бес вероисповедне